

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра історії України та археології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

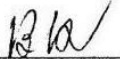
ЛУЦЬК – 2020

Методичні рекомендації до написання курсових робіт з історії України
підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, 03 Гуманітарні науки,
спеціальності 014 Середня освіта (Історія); 032 Історія та археологія, за освітньо-
професійною програмою Історія, правознавство; Історія, європеїстика, археологія.

Розробник: Малеончук Г. О., кандидат історичних наук, старший викладач;
Панишко С. Д., кандидат історичних наук, доцент.

**Методичні навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри історії
України та археології**

протокол № 2 від 18 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ (проф. Баран В. К.)

ВСТУП

У сучасному освітньому процесі якісна підготовка фахівців обов'язково повинна бути спрямована на формування системи, удосконалення змісту, форм і методів науково-дослідної діяльності здобувачів. Науково-дослідна діяльність здобувачів освіти є невід'ємною частиною й обов'язковою умовою успішного навчання у закладі вищої освіти. Науково-дослідна робота студентів є пошуковою діяльністю наукового характеру, що спрямована на пояснення явищ, процесів, встановлення їх зв'язків і відносин, обґрунтування фактів за допомогою методів пізнання.

Науково-дослідна діяльність студентів забезпечує вирішення таких основних завдань: формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань; формування навичок самостійної науково-дослідної діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі; необхідність постійного оновлення і вдосконалення знань; розширення світогляду та ерудиції майбутнього фахівця. У процесі науково-дослідної роботи студенти навчаються самостійно здійснювати необхідні дослідження, працювати із джерелами в архівах, бібліотеках, мережі Інтернет тощо.

Успішне проведення наукового дослідження та написання курсової роботи залежить від багатьох чинників, серед яких найважливішим є основні вимоги, що ставляться до неї. Вони стосуються насамперед наукового рівня роботи, її змісту, структури, форми викладу матеріалу, а також оформлення.

Робота над підготовкою курсової роботи розпочинається із процесу вибору її теми. Темі курсової роботи пропонуються студентам відповідно до навчального плану, цілей освітньо-професійної програми, наукової тематики кафедри та із урахуванням наукових зацікавлень студентів.

Передбачається, що студент при обранні теми роботи вже має досвід наукової роботи, набутий під час попереднього освітнього процесу, готував тези і доповіді на студентські наукові конференції, має власні наукові інтереси.

Студент курсовою роботою показує власний рівень опанування сучасних методів наукового дослідження, як навчився робити власні узагальнення та висновки, працювати із джерелами.

Оцінюючи курсові роботи, науковий керівник чи комісія враховує не лише якість самого наукового дослідження, його наукову новизну, вміння захистити сформульовані положення та висновки, а й його оформлення. Комплексна оцінка курсової роботи матиме дві складові. Перша складова характеризує роботу із написання курсової роботи та її результат – текст курсової роботи, оформлений відповідно до вимог. Друга складова характеризує якість захисту студентом курсової роботи. Оцінювання курсової роботи здійснюється за 100-бальною шкалою згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки» від 11 вересня 2020 р. Невідповідність в оформленні курсової роботи державним стандартам і встановленим вимогам, може суттєво вплинути на остаточну оцінку роботи, а через значні відхилення робота може бути взагалі не допущена до захисту. Тому оформленню роботи повинна бути наділена особлива увага. Дотримання студентом усіх вимог до оформлення курсової роботи сприяє вихованню у нього належного наукового стилю роботи, виховує вимогливість до себе, прищеплює певні навички у проведенні наукового дослідження, що стане корисним у подальшій науковій роботі.

Ці методичні рекомендації покликані допомогти студентам насамперед в оформленні курсових робіт. В їх основі покладені державні стандарти і нормативні матеріали, які стосуються оформлення рукописів наукових робіт.

Програмні результати навчання

1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-

культурних організацій і спільнот.

13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

За програмними результатами навчання студенти мають оволодіти наступними компетентностями:

Загальні компетентності (ЗК):

1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
9. Здатність бути критичним і самокритичним.
10. Здатність працювати в команді.

Фахові компетентності (ФК)

1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.
3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.
4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.
5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.
7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.
8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні соціальні події та явища.
9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.
10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
11. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.
12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і

документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курсові роботи є однією із провідних форм навчального процесу у вищих навчальних закладах, що характеризують науково-методичний рівень підготовки молодого фахівця, стимулюють його творчий пошук і стають результатом самостійної роботи студента.

Вибір теми курсової роботи повинен здійснюватися самостійно студентом, однак водночас відповідати навчальному плану і освітній професійній програмі здобувача. У допомозі можуть стати: консультації викладачів кафедри, ймовірного наукового керівника, інших фахівців обраної сфери дослідження, рекомендована тематика наукових робіт на кафедрі (що постійно оновлюється у контексті наукових програм, планів і тематичних розробок кафедри).

Тема курсової роботи затверджується на кафедрі і оформлюється протоколом засідання кафедри. Після обрання напрямку дослідження, науковий керівник зможе допомогти із коректним формулюванням теми курсової роботи. Здобувач пише заяву на ім'я завідувача кафедри із зазначенням теми і прізвища ймовірного наукового керівника. Тема курсової роботи має відповідати науковій спеціалізації наукового керівника, хоча й це не є обов'язковою вимогою. Після затвердження теми і наукового керівника студент отримує чіткі вимоги щодо принципів написання роботи, дотримання принципу доброчесності, критеріїв оцінювання та ін.

Керівник курсової роботи: надає допомогу студенту у складанні плану дослідження, доборі необхідного матеріалу; рекомендує різноманітні інформаційні джерела за обраною темою курсової роботи; систематично надає консультації, за необхідності організовує консультації із іншими викладачами закладу освіти, контролює протягом всього періоду графік виконання ним курсової роботи, її якість та своєчасність виконання, а також

інформує завідувача кафедри про хід підготовки роботи до захисту; визначає готовність курсової роботи до захисту; присутній на захисті курсової роботи в складі комісії та оцінює роботу. Курсову роботу здобувач виконує самостійно, поетапно у терміни, визначені у індивідуальному плані здобувача. Дата захисту курсових робіт визначається відповідно до затвердженого розкладу.

План виконання курсової роботи узгоджується із керівником курсової роботи. Студент поетапно звітує про хід виконання курсової роботи із урахуванням відповідних термінів. Оптимально організувати роботу, правильно розподілити свій час і ресурси, організувати його, забезпечити ґрунтовне і своєчасне вивчення обраної теми дослідження допоможе дотримання чіткої послідовності написання курсової роботи.

Алгоритм виконання курсової роботи:

1. Вибір теми курсової роботи.
2. Обґрунтування актуальності теми.
3. Визначення об'єкта та предмета дослідження.
4. Постановка мети та завдань дослідження.
5. Підбір джерел для дослідження.
6. Складання попереднього плану роботи над темою та узгодження його з керівником.
7. Вибір і обґрунтування методів дослідження.
8. Написання теоретичних частин роботи (вступу, розділів), подання її керівнику.
9. Подання чорнового варіанту роботи керівнику.
10. Усунення зауважень, врахування рекомендацій керівника.
11. Складання списку використаних джерел.
12. Чистове оформлення роботи.
13. Подання курсової роботи для перевірки, друк та зшивка курсової роботи, написання відгуку науковим керівником та рецензування.
14. Підготовка до захисту.

15.Захист курсової роботи.

Процес підготовки і захисту курсових робіт відповідає «Положенню про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки» від 11 вересня 2020 р. (<https://bit.ly/39In2ac>). Залік виставляється за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи та отримав не менше ніж 60 балів зі 100 можливих.

Вирішення спірних питань у галузі академічної доброчесності здійснюється на підставі Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (від 10 лютого 2017 р.) (<https://bit.ly/31NJD7N>).

Конфліктні ситуації вирішуються згідно Положення про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (<https://bit.ly/33MTIM>).

Загальний обсяг курсової роботи має складати не менше 30 сторінок. Назва курсової роботи повинна бути чітко сформульованою, короткою, відповідати обраній спеціальності та сутності наукової проблеми, яку намагається вирішити студент. У назві не бажано використовувати вербальні конструкції псевдонаукового характеру. Треба уникати назв, що починаються із слів «Дослідження питання...», «До питання про...», «Матеріали до вивчення...», «Аналіз і дослідження нових шляхів ...», в яких не в повній мірі відбито сутність наукової проблеми та які більш вказують на методи дослідження, а не на його мету і завершеність.

Автор при написанні курсової роботи обов'язково повинен спиратися на попередній науковий досвід, посилаючись на авторів і джерела, в яких запозичив певні матеріали чи окремі результати в контексті обраного напрямку дослідження.

Кількість опрацьованих джерел характеризують якість дослідження і певним чином впливають на оцінку роботи. Для курсових робіт студентів перелік використаних джерел повинен складати не менше 25 – 30 од. Посилатися слід на останні видання. Залучення «старих» видань можливо лише у разі наявності в них цінної інформації, яка не включена у більш нових збірках.

У роботі необхідно стисло, логічно, аргументовано викласти зміст і результати дослідження, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, інформації без посилання на її джерело, тавтології.

Курсова робота, як правило, виконується українською мовою, але при узгодженні з науковим керівником, може подаватися англійською та іншими мовами.

У зброшурованому вигляді робота надається науковому керівникові задля написання відгуку і рецензенту для рецензії, після чого відбувається публічний захист курсової роботи комісії, куди входять НПП кафедри та факультету. На публічному захисті курсової роботи можуть бути присутні усі бажаючі.

СТРУКТУРА РОБОТИ

Курсова робота повинна містити:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за необхідністю);
- вступ;
- основну частину (3-4 розділи);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідністю).

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ РОБОТИ

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ курсової відрізняється від бакалаврських і магістерських робіт. Розповсюдженою помилкою більшості студентів є неправильне скорочення наукових ступенів і вчених звань наукових керівників роботи. Тому наведемо деякі з них: д.політ.н., проф.; д.філос.н., проф.; д.і.н.; к.політ.н., доц.; к.філос.н.; к.і.н., доц., ст.викл., ас.

ЗМІСТ подають одразу після титульного аркушу. Це - перша сторінка, яка нумерується (у правому верхньому куті під номером 2). Зміст складається з розділів і підрозділів (за необхідністю) і містить початкові сторінки усіх структурних одиниць роботи, зокрема вступу, розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, додатків (за необхідністю).

Перелік умовних скорочень, термінів, позначень може бути поданий перед вступом і мати вигляд двох колонок, в яких зліва за абеткою - терміни, аббревіатури, тощо, а справа - їх детальна розшифровка чи тлумачення автора.

ВСТУП розкриває сутність наукової проблеми, доцільність її дослідження. Рекомендовано подавати текстовий матеріал вступу у такій послідовності:

Актуальність і постановка проблеми розкриваються декількома реченнями, що підкреслюють сутність, значущість і необхідність розробки обраної проблеми для історичної науки, сучасних світових і загальноукраїнських історичних процесів. За необхідністю, автор подає географічні і хронологічні межі дослідження, обґрунтовуючи їх.

Після з'ясування актуальності проблеми подається **стан її наукової розробки**, тобто аналізується попередній науково-методичний досвід науковців різних країн, в тому числі і України, з метою визначення певних етапів історичного знання з приводу означеної проблематики і з'ясування питань, що залишились за межами дослідження провідних фахівців. Огляд

наукової літератури можна робити за науковими школами, хронологічними чи проблемними принципами.

Мета, завдання і методи дослідження. Мета тісно пов'язана із формулюванням теми дослідження. Не слід формулювати тему як «дослідження...», «аналіз...» або «вивчення...» через те, що це більш вказує на засоби, якими автор намагається досягнути мети, а не на саму мету. Після означення мети необхідно з'ясувати **предмет і об'єкт дослідження**, пам'ятаючи, що перший завжди міститься у межах другого, тобто об'єкт - це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом, і саме на яку спрямована основна увага автора і який позначається у вигляді теми на титульному аркуші роботи.

«Для досягнення поставленої мети автор вирішив **низку завдань:...**», пропонується таким чином починати формулювання завдань, які певним чином, за кількістю і змістовно співпадають із розділами і підрозділами роботи. Їх, як правило, не більше п'яти.

«З'ясування мети і означення задач дослідження зумовили наступні **методи** наукового пошуку...». Після чого, автор перераховує методи, якими скористався при написанні курсової роботи, не відриваючись від змісту, тобто конкретно демонструючи, що і яким чином досліджувалось. Це надасть впевненості у логічності і доцільності вибору методів дослідження. Традиційні методи дослідження проблем у сфері гуманітарних наук відомі такі: структурно-функціональний аналіз, системний, компаративний, комунікативний, соціокультурний, інституціональний, ціннісний, тощо.

«Досягнення поставлених мети і завдань стало можливим лише при залученні наступних типів джерел...». Далі автор повинен перелічити усі використані джерела за їх кваліфікаційними ознаками із зазначенням цінності кожного у контексті розкриття теми дослідження. **Аналіз джерельної бази** робиться за наступним переліком (зазначаються лише ті джерела, які дійсно було використано у роботі):

- документи і матеріали міжнародних і урядових організацій, державних органів різних країн, органів місцевого самоврядування;
- документи і матеріали партійних, громадських та інших об'єднань і організацій;
- статистичні матеріали;
- періодичні видання;
- довідкова та енциклопедична література;
- інтернет;
- мемуарна література;
- архівні матеріали;
- емпіричні данні (матеріали соціологічних досліджень, моніторингів, тощо).

Розповсюдженою помилкою студентів є подання наукової новизни результатів у вигляді розмитих повідомлень про те, що було зроблено у роботі. Саме новизна результатів дослідження обумовлює оцінку роботи.

Практичне значення отриманих результатів дослідження являє собою інформацію щодо ступеня готовності, сфери та масштабів їх використання. Серед можливих варіантів можуть стати наступні твердження: «отримані результати можуть стати корисними при підготовці наукової статті, тез доповіді на науково-практичній конференції...», «вони мають прикладне значення у контексті діяльності державних установ і певних урядових організацій (...) задля врегулювання питань з ...», «доцільні в використанні у певних нормативних та розробці нових факультативних курсів...» тощо.

Наприкінці вступу подається **апробація отриманих результатів**, якщо вона мала місце. Вказуються друковані або електронні матеріали, в яких було розкрито окремі елементи, представлені у курсовій роботі.

Визначення мети і завдань, обрання методів дослідження, певна джерельна база, все це обумовлює **структуру роботи**. Автор наводить загальний обсяг роботи (кількість сторінок, не включаючи перелік джерел і

літератури, додатки), кількість розділів, використаних джерел і літератури, додатків.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Основна частина роботи складається із розділів, підрозділів (за необхідністю). Кожний розділ починається із нової сторінки. На початку кожного розділу може передувати коротка передмова щодо обраних напрямку і методів дослідження. У кінці кожного розділу мають бути висновки, в яких стисло і досить конкретно відображено певні здобутки автора.

У розділах основної частини матеріал повинен подаватися у логічній послідовності, що підпорядкована темі, меті та завданням дослідження. Матеріал повинен містити цитати, тобто посилання. Кількість розділів не регламентується, але практика показує, що оптимальна кількість три розділи. Назви розділів не повинні дублювати назву роботи. В першому розділі подають огляд літератури за темою і вибір напрямків дослідження. Цей розділ присвячений основним етапам розвитку наукової думки за обраною проблемою і не може перевищувати 20 % обсягу основної частини.

У другому та третьому розділах подають експериментальну частину, теоретичні чи емпіричні пошуки, аналіз та узагальнення результатів дослідження.

Кількість сторінок різних розділів повинна бути приблизно однаковою, розбіжність може бути незначною (до п'яти сторінок).

ВИСНОВКИ

Висновки не повинні бути великими за обсягом (разом із вступом за кількістю сторінок вони складають до 20 % загального обсягу роботи), але змістовні, стислі і конкретні. У висновках викладаються найбільш важливі наукові і практичні результати, що були отримані автором під час дослідження і вказують на розв'язання наукової проблеми. Вони не можуть дублювати ті висновки, що наводились наприкінці кожного розділу через те, що загальні висновки значно ширші, авторові потрібно наголосити на їх

достовірності і цінності для політичної науки. Після чого формулюються рекомендації щодо наукового і практичного використання результатів дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Список використаних джерел варто розміщувати одним з наступних способів: за наскрізною нумерацією, тобто у порядку згадування посилань у тексті; за абеткою та першими літерами авторів, видань, документів, заголовків статей.

Незалежно від обраного способу оформлення посилань, бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної і видавничої справи. Список використаних джерел одночасно є списком посилань, що пояснює згадування у тексті роботи кожного з наведених джерел інформації.

ДОДАТКИ

Якщо необхідно продемонструвати допоміжний матеріал для повноти сприйняття дослідження доцільно робити додатки:

- таблиці допоміжних цифрових даних;
- діаграми;
- ілюстрації допоміжного характеру.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ

Роботу друкують на комп'ютері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм), дотримуючись таких вимог:

Редактор: MS Word

Шрифт: Times New Roman

Розмір: 14 пунктів

Міжрядковий інтервал: 1,5 (полуторний)

Верхнє, нижнє поле: 20 мм

Праве поле: 15 мм

Ліве поле: 25 мм

Абзацний відступ: 1,25

Вирівнювання тексту: по ширині сторінки

Орієнтація сторінки: книжна

Під час виконання роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності й чіткості тексту

Кожна структурна одиниця роботи починається з нового аркушу, лише підпункти залишаються в межах розділів. Заголовки усіх структурних одиниць друкуються великими літерами симетрично до тексту. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Відстань між заголовком і текстом повинна дорівнювати 3 інтервали. Загальний обсяг курсової роботи (без додатків і переліку використаних джерел і літератури) для студентів 1-3 курсів повинен бути не меншим за 30 сторінок.

Усі сторінки підлягають нумерації, яка подається у правому верхньому куті арабськими цифрами без знака № і крапки.

Титульний лист є першою сторінкою, але на ньому не ставлять цифру 1, тобто починають нумерацію з другої сторінки.

ВСТУП, ЗМІСТ, ВИСНОВКИ, ДОДАТКИ нумерують звичайним чином, вони не мають власної нумерації. Не можна друкувати: 1. ВСТУП чи 5. ВИСНОВКИ. Номер розділу ставлять після слова РОЗДІЛ і без крапки переходять на наступний рядок для введення назви цього розділу, яка теж друкується великими літерами, симетрично до тексту, без крапки в кінці речення. Після відступу (3 рядки) подається текст розділу звичайним шрифтом за звичайними орфографічними вимогами.

Підрозділи мають нумерацію залежно від розділу в межах якого вони містяться, тобто першою цифрою у позначенні підрозділу є номер розділу, а друга - порядковий номер підрозділу між якими ставлять крапку: 1.1., 1.2., 2.1. ... 2.4. тощо. Після номеру підрозділу ставлять крапку і з великої літери вводять його назву.

Ілюстрації, таблиці, діаграми можуть розміщуватися як у тексті, так і поза ним, у додатках. У тексті ці допоміжні матеріали вводяться одразу

після першого згадування. У тексті роботи роблять посилання на певну таблицю чи конкретний рисунок (Табл 1.2., або Рис.3.2.).

Усі креслення, схеми, графіки, діаграми, карти підписуються знизу словом Рис.____, вводиться номер, назва і пояснювальні підписи (за необхідністю). Рис. нумеруються послідовно в межах розділу, за винятком тих, що подані у додатках. Так, перший малюнок другого розділу буде мати номер 2.1.

Таблиці мають власну нумерацію. У правому верхньому куті, над заголовком таблиці розміщується напис Таблиця із зазначенням послідовного номеру після номеру розділу в якому вона міститься і крапки, наприклад:

Таблиця 3.2.

Назва

№			

Матеріал в таблиці краще подавати 12 кеглем через один міжрядковий інтервал.

Допоміжні матеріали, що містяться в таблицях і різного роду рисунках можуть бути підраховані й складені автором чи взяті з певних джерел; це треба позначати. У першому випадку, якщо схема складена безпосередньо автором, після заголовка ставлять зірочку * та у після строковому посиланні позначають «Складено автором за матеріалами...». Якщо матеріал поданий у таблицях і малюнках запозичений з певних джерел, автор повинен після заголовку у квадратних дужках зазначити його номер, відповідно до «СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», що подається після основного тексту роботи, і сторінку на якій міститься цей матеріал. Наприклад: [23, с. 39]. Це означає, що поданий матеріал можна

знайти у монографії чи виданні, що у «СПИСКУ ВИКОРИСТОВАНИХ ДЖЕРЕЛ» посідає 23 місце на 39 сторінці.

Саме таким чином оформляються посилання і цитування на використані джерела. У випадку, якщо у тексті згадуються провідні фахівці з питань, що досліджуються автором, чи наводяться декілька робіт посилання робляться так: у квадратних дужках позначаються лише номери робіт із «СПИСКУ ВИКОРИСТОВАНИХ ДЖЕРЕЛ» [5-9], або [10, 21, 30-36]. Якщо в тексті подається цитата чи наводиться ракурс думок певного науковця, автор повинен зробити посилання на конкретну наукову працю та зазначити сторінку, де міститься ця цитата чи міркування фахівця з окреслених питань: [13, с.9]. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, щоб при найменшому скороченні не спотворити зміст, що був закладений автором або авторським колективом.

Текст цитати починається і закінчується лапками «...» і наводиться у тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі.

Список використаних джерел наводять після висновків. Його оформлення роблять безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогу і бібліографічних покажчиків, щоб уникнути помилок. Обов'язково у поданні джерела повинна бути інформація про автора, назву, місто і місце видання, загальну кількість сторінок тощо.

ДОДАТКИ наводяться після «СПИСКУ ВИКОРИСТОВАНИХ ДЖЕРЕЛ» і розміщуються у порядку появи посилань на них у тексті роботи. Додатки слід позначати великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ї. Якщо в роботі має місце один додаток, він позначається літерою А. Слово «Додаток ...» із зазначенням номеру у вигляді великої літери розміщується справа на сторінці. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки і мати власну назву. Заголовок друкується звичайними літерами симетрично до сторінки.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Критеріями оцінки виступають: змістовність, відповідність спеціальності, ступінь самостійності студента під час написання роботи, широта джерельної бази дослідження, цілісність, завершеність роботи, досягнення поставленої мети і вирішення вказаних завдань, наявність певних практичних результатів, їх новизна, володіння матеріалом під час захисту, дотримання вимог щодо оформлення, структури і науково-довідкового апарату роботи.

Оцінювання курсової роботи випускника освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здійснюється за чотирибальною шкалою. Рішення щодо підсумкової оцінки приймається більшістю голосів членів комісії за результатами публічного захисту з урахуванням висновків керівника. Оцінка «відмінно» виставляється, якщо: робота оформлена відповідно до вимог; зміст курсової роботи в повному обсязі відповідає темі та визначеній меті; у роботі містяться елементи наукового пошуку в теоретичному аспекті на основі опрацювання достатньої кількості джерел наукової інформації; практичний результат обраної теми свідчить про володіння спеціальною термінологією, вміння студента систематизувати зібраний матеріал, робити узагальнення, висновки; виклад матеріалу здійснено грамотно з дотриманням наукового стилю; під час захисту студент дає правильні, аргументовані відповіді на запитання членів комісії. Оцінка «добре» виставляється, якщо: робота оформлена відповідно до вимог; зміст курсової роботи в повному обсязі відповідає темі та визначеній меті, але наявні незначні недоліки, а саме: недостатньо обґрунтовані висновки, поодинокі випадки порушення логіки викладу, вимог стилю, перевантаженість 38 цитатами, огріхи в оформленні роботи, незначні мовні помилки; під час захисту студент дає правильні відповіді, але недостатньо аргументовані. Оцінка «задовільно» виставляється, якщо: тема курсової роботи розкрита поверхово, узагальнення і висновки аргументовано недостатньо переконливо; не дотримано певних вимог до

оформлення роботи; наявна значна кількість мовних помилок; під час захисту курсової роботи студент не дає аргументованих відповідей на окремі питання. Оцінка «незадовільно» ставиться, якщо: робота не відповідає зазначеним вимогам (наприклад, зміст не розкриває тему роботи; робота виконана на підставі підручників та навчальних посібників, без використання нормативних актів; наявні грубі порушення вимог до оформлення роботи; наявна значна кількість мовних помилок. Якість виконання курсової роботи здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти оцінюється кількісно (визначається рейтинг) як за національною шкалою, так і за шкалою ECTS

Шкала оцінювання курсової роботи (100 балів):

90-100 – відмінно (A)

75-89 – добре (BC)

60-74 – задовільно (DE)

35-59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX)

0 -34 – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F)

Шкала оцінювання

Оцінка за шкалою навчального закладу	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Означення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але із значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє)

			мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
0-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

Залік **за курсову роботу** вважається зарахованим, якщо студент за підсумками поточних та контрольних модульно-рейтингових оцінок набрав від 60 до 100 балів (з.о.) (за національною шкалою в межах „відмінно” – „задовільно”, за оцінками системами ECTS від „A” до „E”)

Підсумкова (загальна) оцінка за виконання курсової роботи є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі види дослідницької діяльності студента: поетапне виконання дослідження із теми курсової роботи (20 балів максимум); оформлення роботи згідно з вимогами (60 балів максимум); захист курсової роботи (20 балів максимум).

Оцінка за поетапне виконання курсової роботи (оцінка ECTS та оцінка за національною шкалою)

A Відмінно 18-20

B, C Добре 15-17

D, E Задовільно 12-14

FX, F Незадовільно із можливістю усунення недоліків 1-11

Оцінюючи поетапне виконання курсової роботи здобувачем першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, викладач звертає увагу на послідовність діяльності студента та рівень його самостійності.

Оцінка за оформлення курсової роботи (оцінка ECTS та оцінка за національною шкалою)

A Відмінно 54-60

B, C Добре 45-53

D, E Задовільно 36-44

FX Незадовільно з можливістю усунення недоліків

21-35 F Незадовільно з обов'язковим повторним виконанням 1-20

Важливою є оцінювання оформлення курсової роботи, яке здійснюється відповідно до встановлених вимог. Таке оцінювання включає в себе як оцінку тексту роботи, так і літературне й технічне оформлення.

Оцінка за захист курсової роботи (оцінка ECTS та оцінка за національною шкалою)

A Відмінно 18-20

B, C Добре 15-17

D, E Задовільно 12-14

FX, F Незадовільно з можливістю усунення недоліків 1-11

Якщо студент отримає незадовільну оцінку за написання курсової роботи, йому надається можливість доопрацювати роботу в терміни, встановлені закладом освіти. Якщо студент не з'явився на засідання комісії для захисту курсової роботи, то в екзаменаційній відомості зазначається: «не з'явився». Студент, який не з'явився на захист курсової роботи, ліквідує академічну заборгованість у встановленому порядку. Результати захисту курсової роботи студентом заносяться у відомість, залікову книжку та журнал обліку роботи академічної групи. Після захисту курсова робота керівником зберігається на кафедрі впродовж одного року. За рекомендацією керівників курсові роботи можуть бути направлені на конкурси студентських наукових робіт.

Складаючи план курсової роботи і визначаючи глибину наукового дослідження, студент враховує свої можливості та претензію на конкретну оцінку. У разі конфліктної ситуації проблема вирішується згідно Положення про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (<https://bit.ly/33MTIM>).

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Кам'яний вік та території України.
2. Археологічні культури епохи міді на території України.
3. Бронзовий вік України.
4. Ранні слов'яни на території України за археологічними джерелами.
5. Археологія давньої України-Руси.
6. Етапи розвитку української писемності.
7. Українська рукописна і стародрукована книга XI–XVIII ст.
8. Запровадження і функціонування десятикової метричної системи на Русі.
9. Юліанський і григоріанський календарі. Розрахунок часу на українських землях.
10. Гроші та грошовий рахунок в Київській Русі.
11. Українська державна символіка. Герб і Прапор Волинської області.
12. Сучасна нагородна система в Україні.
13. Писемні пам'ятки візантійських та західноєвропейських авторів про Русь VI–XI ст.
14. «Повість минулих літ»: протографи, редакції і списки.
15. «Руська Правда» як пам'ятка права.
16. Козацькі літописи XVIII ст. як історичне джерело.
17. Документи Кирило-Мефодіївського Товариства. «Книга буття українського народу».
18. Актові та діловодні документи російських та австрійських органів державного управління XIX – початку XX століття.
19. Проблема походження українців.
20. Українська етнічна територія та її назви.
21. Стародавнє населення України у ранньозалізну добу.
22. Виникнення держави у східних слов'ян та основні етапи її історичного розвитку.

23. Трансформація державно-політичного устрою Давньоруської держави та основні тенденції її політичного та соціально-економічного розвитку у період роздробленості.
24. Галицько-Волинська держава у часи правління Данила Галицького.
25. Українські землі під владою Литви.
26. Соціально-економічний розвиток України наприкінці XIV – першій половині XVII ст.
27. Формування української народності.
28. Люблінська унія 1569 р.
29. Виникнення козацтва. Запорізька Січ та її роль в історії України.
30. Визвольна війна в Україні середини XVII ст. (Хмельниччина 1648–1657 рр.).
31. Руїна.
32. Гетьманщина в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.
33. Запорізька Січ у другій половині XVII – XVIII ст.
34. Народно-визвольні рухи в Україні XVIII ст.
35. Економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії в дореформений період.
36. Кирило-Мефодіївське товариство.
37. Суспільно-політичний і національний рух у Наддніпрянській Україні у другій половині XIX ст.
38. Західноукраїнські землі у другій половині XIX ст.
39. Україна в роки Першої світової війни.
40. Роль та місце Центральної Ради в Українському національно-демократичному русі 1917–1921 рр.
41. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР.
42. Внутрішня та зовнішня політика гетьманату П.Скоропадського.
43. Політика Радянської влади в Україні у 1917–1921 рр.
44. Західноукраїнська Народна Республіка: внутрішня та зовнішня політика.

45. Нова економічна політика та її здійснення в Україні.
46. Соціально-економічні та суспільно-політичні перетворення в УРСР наприкінці 1920-х – у 1930-х роках.
47. Входження західноукраїнських земель до складу УРСР.
48. Напад нацистської Німеччини на СРСР і окупація України військами Німеччини та її союзників.
49. Національно-визвольний рух в Україні у період Другої світової війни.
50. Звільнення території України від нацистської окупації. Наслідки війни для українського народу.
51. Україна у другій половині 1940-х – на початку 1950-х років.
52. Культурне життя в Україні в останній період сталінщини (1945–1953 рр.).
53. Україна на міжнародній арені (1945–1991 рр.).
54. Спроба реформування радянського суспільства (середина 1950-х – перша половина 1960-х років).
55. Україна в період «застою» (друга половина 1960-х – середина 1980-х років).
56. Соціально-економічний розвиток України в другій половині 1960-х – першій половині 1980-х років.
57. Зародження і розвиток дисидентства в Україні.
58. Суспільно-політичні процеси в Україні у другій половині 1980-х – на початку 1990-х років.
59. Україна на шляху до незалежності (початок 1990-х років).
60. Державотворчі процеси в незалежній Україні.
61. Помаранчева революція і розвиток демократичних процесів в Україні.
62. Революція Гідності: причини, хід, наслідки.
63. Російська агресія супроти України (2014–2020 рр.)
64. Надання автокефалії Православній церкві України (Томос).

ДОДАТКИ**Додаток А****Зразок заяви на виконання курсової роботи студента**

Завідувачу кафедри історії України
та археології д.і.н., проф. Барану В.К.
студента курсу спеціальності
032 «Історія та археологія»
Вигаданець В. В.

Заява

Прошу затвердити тему курсової роботи «Військова справа у Волинському та Галицькому князівствах Періоду XII – першої половини XIV ст.» і призначити моїм науковим керівником к.і.н., старшого викладача Малеончук Г. О.

Дата

Особистий підпис

Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи студента

Міністерство освіти і науки України

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Факультет історії, політології та національної безпеки

Кафедра історії України та археології

**ВІЙСЬКОВА СПРАВА У ВОЛИНСЬКОМУ ТА ГАЛИЦЬКОМУ
КНЯЗІВСТВАХ ПЕРІОДУ XII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIV СТ.**

Курсова робота студента 2 курсу,
спеціальності 032 «Історія та
археологія» Вигаданця В. В.

Науковий керівник:

к.і.н., ст. викл. Малеончук Г. О.

ЛУЦЬК-2020

Додаток В

Зразок оформлення змісту наукової роботи

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Історіографія та джерела проблеми розвитку військової справи у Волинському та Галицькому князівствах XII – першої половини XIV ст.....	8
РОЗДІЛ II. Політичний та соціально-економічний устрій Волинського та Галицького князівств.....	17
2.1. Передумови та процес формування Волинського та Галицького князівств.....	17
2.2. Інституції влади та розвиток політичного укладу князівств.....	23
2.3 Соціальний устрій та економічний розвиток Волинського та Галицького князівств	30
РОЗДІЛ III. Особливості стратегії та тактики волинських та галицьких князів періоду XII – першої половини XIV ст.....	37
3.1. Особливості ведення воєн та формування військових стратегій.....	37
3.2. Тактика тогочасних військових дій.....	45
РОЗДІЛ IV. Розвиток озброєння та оборонної системи князівств.....	55
4.1. Зброя, амуніція та військова техніка	55
4.2. Будівництво фортифікаційних споруд.	63
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	83

Приклади оформлення списку використаних джерел і літератури, який наводять у курсовій роботі

Традиційно, джерела та література, які написані українською та російською мовами подаються спочатку, а потім наводять роботи англійською та іншими мовами за відповідними абетками. Нумеруються джерела та література звичайним засобом, арабськими цифрами за абеткою чи за першим згадуванням у тексті.

Монографії:

Шипунов Г. Ідейно-інституційний розвиток лівих політичних партій: принципи дослідження: монографія. Львів: Простір-М, 2018. 470 с.

Складові частини іноземного журналу:

Apton A.F. Parliaments, estates and representation. *University news*. 2007. N 1. P.22–25.

Наукові статті:

Тупчієнко Л. Політичні технології: «за і проти». *Сучасна українська політика: політики і політологи про неї*. 2008. Спецвип.: політичні технології. С. 20–26.

Матеріали розміщені на шпальтах газет:

Денисюк М. Особливості трансформації політичного режиму в Україні // Волинь. 2006. 25 трав. С.3.

Інтернет видання:

Грабинський І. Міжнародні політичні відносини. URL.:

http://www.geocities.com/ihor_hrabytskyi/ier/plan_seminar (дата звернення: 19.04.2020).

Автореферати дисертацій:

Шипунов Г. Принципи концептуалізації ідейно-інституційної еволюції лівих політичних партій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». Львів, 2019. 40 с.

Дисертації:

Головатий М.Ф. Формування державної молодіжної політики в сучасній Україні (політологічний аналіз). Дис.... докт. політ. наук.: 23.00.02. / НАН України, Ін-т національних відносин та політології. К.-1996. 389 с.